

แต่คุณครูที่รัก

To sir with love

รศ.ดร.ประพันธ์ เศวตนันท์

ชีวิตวัยรุ่นในปัจจุบันเป็นชีวิตที่มีความยุ่งยากซับซ้อนมากที่สุด บ่อยครั้งมีความอัดอั้นภายในจิตใจที่ไม่อาจจะระบายให้ใครรับรู้ได้ เมื่อยังเป็นเด็ก เมื่อมีปัญหาที่โรงเรียนหรือที่บ้าน มักไม่สามารถปรึกษาใครได้ เพราะเรื่องที่บ้านก็มักเป็นความลับสำหรับเพื่อนที่โรงเรียน เช่นเดียวกันเรื่องที่โรงเรียนก็มักเป็นความลับสำหรับผู้ปกครองที่บ้าน ลงท้ายนักเรียนก็ต้องตัดสินใจด้วยตนเอง บางคนอาจได้รับคำแนะนำจากเพื่อนผู้หวังดี ซึ่งยังมีประสบการณ์ชีวิตน้อยเกินไป การตัดสินใจจึงมักผิดพลาด และกว่าคุณครูหรือผู้ปกครองจะรับรู้ปัญหา ทุกอย่างก็มักจะสายเกินไปเสียแล้ว การทำความเข้าใจในหลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะทำให้ได้เข้าถึงความเป็นจริงของชีวิต ทำให้รู้จักการเดินทางอย่างผู้มีปัญญา และเมื่อมีปัญญาแล้ว ช่องว่างระหว่างครูและนักเรียนก็จะประสานกันเอง

ความยุ่งยากทั้งหลายที่เป็นความทุกข์ของนักเรียนมีเพียง 4 ประการ ได้แก่

1. ความไม่สบายกาย
2. ความไม่สบายใจ
3. ความคับแค้นใจ และ
4. ความปรารถนาสิ่งใด แล้วไม่ได้ตั้งใจ

ทุกข์ทั้ง 4 ประการนี้มักเกี่ยวข้องกัน และมาจากปัญหาเดียวกัน เช่น ครอบครัวยากจนแร้นแค้น นักเรียนจึงต้องอดมื้อกินมื้อ ทำให้สุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง มีผลทำให้กำลังปัญญาไม่ว่องไว การเรียนอ่อน เรียนไม่ทันเพื่อน มีบางคนต้องออกหางานพิเศษทำในตอนกลางคืน ครูที่ไม่เข้าใจเด็ก จะเริ่มเขม่น และเมื่อคิดกับนักเรียนที่อาจมีปัญหาดังกล่าว กล่าวหาว่า นักเรียนผู้นั้นไม่รับผิดชอบ แทนที่ครูจะพยายามทำความเข้าใจในตัวเด็ก ยิ่งถ้านักเรียนผู้ใดมีพ่อแม่หรือผู้ปกครองที่เอาแต่ใจตัวเอง ชอบระบายอารมณ์ใส่ลูกเป็นประจำ ความเคร่งเครียดก็จะตกอยู่กับเด็กมากขึ้นเป็นทวีคูณ คือ ทำให้เกิดความคับแค้นใจ บางคนถึงกับหาทางออกด้วยการฆ่าตัวตาย

ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่บรรดาครูอาจารย์จะต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษ ไม่ใช่จะคอยแต่ตำหนิติเตียนว่า นักเรียนในความดูแลของตนเป็นผู้ไม่เอาถ่านอย่างเดียว ในปัจจุบันครูอาจารย์จะต้องให้ความเอาใจใส่แก่ลูกศิษย์ของตนให้มากยิ่งขึ้นกว่ายุคสมัยใดๆ โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาที่

สอบเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน มีอายุเฉลี่ยน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับนิสิตนักศึกษาในสมัยก่อน อาจกล่าวได้ว่านิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในยุคนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมปลายในยุคก่อนนั่นเอง ความอ่อนวัยดังกล่าวจึงมีผลกระทบโดยตรงต่อการตัดสินใจของพวกเขาทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณครูที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่เด็ก ควรให้ความสำคัญกับตนเองแก่เด็กให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ให้เด็กมีความสบายใจที่จะเข้าพบ บางครั้งครูอาจารย์อาจจะต้องตามไปที่บ้านเพื่อสอบสวนหาสาเหตุของปัญหาด้วยตนเอง เพราะเด็กส่วนมากมักอายไม่ค่อยจะยอมบอกระไรแก่บุคคลภายนอก แต่ถ้าครูอาจารย์ได้ใกล้ชิดกับนิสิตนักศึกษาของตน พวกเขาจะไว้วางใจและกล้าเข้าพบเพื่อปรึกษาหารือในเรื่องที่เป็นส่วนตัวมากขึ้น

สำหรับนักเรียนทั้งหลายที่ยังเป็นวัยรุ่นอยู่นั้น อยากจะบอกให้ทราบว่า ทุกข์ของพวกเราในข้อที่ 3 และ 4 อันได้แก่ ความคับแค้นใจ และความต้องการสิ่งใดไม่ได้ดังใจนั้น ในทางพระพุทธศาสนาถือได้ว่า ทุกข์ทั้งสองประการนี้เป็นทุกข์ที่เกิดจากกิเลสตัณหาของตัวเองแท้ๆ เราต้องเข้าใจว่า การมีชีวิตในโลกนี้นั้น ย่อมมีสุขบ้างทุกข์บ้าง จะให้มีแต่ได้ ไม่มีเสียได้อย่างไร ตื่นเช้าขึ้นมาสิ่งเกิดขึ้นเพียงสองประการคือ “ความพอใจ” กับ “ความไม่พอใจ” เท่านั้น เพราะกิเลสตัณหาบังคับให้เป็นไป ผู้ตามใจกิเลสจึงเป็นผู้อ่อนแอ ไม่เป็นตัวของตัวเอง ในขณะที่ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นเสรีชนนั้นได้แก่ผู้พยายามเป็นอิสระจากกิเลสตัณหาทั้งหมด การต่อต้านกิเลสตัณหาเป็นของยากมากที่สุดคนส่วนใหญ่จึงพ่ายแพ้แก่กิเลสตัณหาทุกครั้งไป แต่ถ้าเราทำสำเร็จได้แม้เพียงครั้งเดียว ย่อมถือได้ว่าผู้นั้นเป็นผู้มีดวงตาเห็นธรรม มีกุศลยิ่งกว่าการนั่งสวดมนต์ไหว้พระ การไปนั่งสมาธิในที่วิเวกหรือแม้กระทั่งการออกบวชเป็นพระภิกษุมากมายนัก พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า “การเอาชนะตัวเองได้เป็นชัยชนะที่ยิ่งใหญ่”

การศึกษารวมๆ ทำให้เราเข้าใจและรู้เท่าทันเหตุแห่งทุกข์ จึงจะมีชีวิตอยู่อย่างสงบมั่นคงของทุกข์ได้ ในชีวิตที่แท้จริงของทุกคนเมื่อเกิดมาต้องพบเจอความแท้จริงอยู่ 4 ประการ คือ **“พึงพา พบเพื่อ เพียรผูก และพลัดพราก”** พึงพา คือ การที่เราต้องพึงพาพ่อแม่ให้ความอุปการะเลี้ยงดูให้การศึกษา พบเพื่อ คือ การที่เราพบสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ แล้วก็เพื่อฝันในสิ่งนั้น เกิดการยึดมั่นถือมั่นเพียรผูก คือ พยายามให้ได้สิ่งนั้นมาเป็นของตัวเอง ซึ่งเท่ากับพยายามผูกตัวเองไว้กับกองทุกข์นั่นเอง และสุดท้ายต้องมีการพลัดพรากไปจากสิ่งที่ตนได้ยึดมั่นถือมั่นไว้ การรู้เท่าทันเหตุแห่งทุกข์ดังกล่าวมานี้ ทำให้เราสามารถวางใจได้ เพราะสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ไม่ได้อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของใครไม่เที่ยง การยึดมั่นถือมั่นในธรรมชาติทั้งปวง จึงเป็นการสร้างทุกข์ให้แก่ชีวิตเราโดยไม่จำเป็น

ย้อนกลับมาพูดถึงทุกข์อันเป็นวิบากกรรมของวัยรุ่น ซึ่งมีส่วนทำให้พวกเขาไม่สบายทั้งกายและไม่สบายทั้งใจนั้น ทุกคนควรมีสติแก้ไขปัญหาชีวิตของตัวเองอย่างรอบคอบ ถ้าเป็นไปได้ควรขอคำปรึกษาจากพ่อแม่หรือผู้ปกครองเป็นอันดับแรก และนี่ถึงคุณครูเป็นอันดับที่สอง ถ้าพ่อแม่และคุณครูไม่ใส่ใจในปัญหาของเด็กแล้ว จะให้เด็กของเราไปหาใครกัน อย่างที่พูดไปแล้วว่า ผู้มีอุปการะคุณทั้งหลายจะต้องให้ความเป็นกันเองแก่เด็กให้มากที่สุด เวลาใดที่ลูกหรือลูกศิษย์มาขอเข้าพบ พ่อแม่หรือครูอาจารย์ควรระลึกไว้เสมอว่า ลูกของเรากำลังต้องการความช่วยเหลือจากเราอย่างมาก เขากำลังมีปัญหาก็แก้ไขด้วยตัวเองไม่ได้ การเพิกเฉยในสิ่งที่คิดว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยไม่สำคัญ อาจทำให้ทุกอย่างสายเกินจะแก้ไขได้

ที่สำคัญที่สุด “ผู้ใหญ่ควรทำตนให้เพียบพร้อมก่อน จึงจะสามารถแผ่ความพร้อมไปให้แก่ผู้อื่นได้” สอนเขาให้เป็นผู้มีความรับผิดชอบ ตนเองจะต้องมีความรับผิดชอบก่อน ในเมื่อได้ร่วมแก้ไขปัญหาย่างเต็มความสามารถแล้ว ก็ยังไม่สามารถแก้ไขให้หยุดแค่นั้น เพราะไม่มีใครทำอะไรได้เกินความสามารถไปได้ ให้ระลึกว่า “ที่กระทบคือวิบาก” ซึ่งหมายความว่า ผลแห่งกรรมที่ได้ทำไว้ในอดีตกำลังให้ผล หน้าที่ของเราคือ ทำปัจจุบันให้ดีที่สุด เพื่อสร้างวิบากดีในอนาคต ครูอาจารย์ควรพร้อมที่จะเป็นเสมือนพ่อแม่ที่สองของนักเรียน เพราะในโลกปัจจุบันความเสื่อมโทรมในทางศีลธรรมมีมาก หญิงชายที่มีบุตรด้วยกัน บางครั้งก็ยังไม่พร้อมที่จะมีบุตร มีอายุยังน้อยไม่สามารถแม้จะรับผิดชอบตัวเองได้ก็มีมาก ครูอาจารย์จึงมีภาระในทางสังคมเพิ่มมากขึ้น อาชีพครูเป็นอาชีพที่ทำให้เป็นบุญได้ไม่ยากถ้าเราต้องการ โดยดำรงอาชีพด้วยกุศลจิต ชีวิตจะถึงซึ่งวิบากดีแน่นอน

วัยรุ่นทั้งหลายอาจยังไม่เข้าใจคำว่า “วิบาก” พระพุทธองค์สอนว่า สิ่งที่มากระทบเราไม่ว่าสุขหรือทุกข์ เป็นวิบากคือเป็นผลของกรรมในอดีตทั้งสิ้น ในพระพุทธศาสนาไม่มีอะไรเกิดขึ้นโดยบังเอิญ ทุกอย่างต้องมีเหตุแล้วจึงมีผล ปลูกต้นมะม่วงต้องได้ผลมะม่วง จะไปได้ผลไม้ออย่างอื่นย่อมเป็นไปไม่ได้ ส่วนที่เรากำลังกระทำคือ กรรม ชาวนาปลูกข้าวในปีนี้เปรียบเสมือนการทำกรรมในปัจจุบัน แต่เมื่อกลับไปบ้านจะกินข้าว ย่อมต้องเอาข้าวในยุ้งมากขึ้น ฉะนั้นฉันนั้น การเสวยผลกรรมในปัจจุบัน ไม่ว่าจะดีหรือร้ายล้วนเป็นผลมาจากวิบากของเราทั้งสิ้น แม้ไม่สามารถแก้ไขสิ่งที่ผ่านไปแล้วได้ แต่เราสามารถทำหน้าที่ในปัจจุบันให้ดีที่สุดได้

มนุษย์ทุกคนย่อมทำทั้งกรรมดีและกรรมชั่วสลับกันไปมากมาย ถ้าเราสร้างกรรมดีในปัจจุบัน เท่ากับเรากำลังเรียกวิบากดีในอดีตให้เร่งส่งผลดีแก่เรานั่นเอง กรรมชั่วในอดีตส่งผลเห็นได้ทั่วไปในโลกนี้ เช่น เป็นคนทุพพลภาพ หน้าตาไม่งาม ร่างกายอ่อนแอ หรือมีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนอยู่เสมอ ก็เป็นเพราะตนเองเคยฆ่าสัตว์ในอดีตชาตินั่นเอง คนเป็นกะเทยก็เพราะในอดีตเคย

ลวงเกินผู้อื่นมามาก ผู้ใดในอดีตสันตักกล่าวแต่คำพูดที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง มักจะพูดติดอ่าง หรือมีกลิ่นปากเหม็นอย่างรุนแรง หรือบางคนทำความดีไม่มีใครเห็น แต่มักได้รับคำติเตียนอยู่เสมอ ก็คงเป็นเพราะในอดีตชาติมีความโลภในสันดาน ชอบเพ่งเล็งอยากได้ในทรัพย์สินของผู้อื่น หรือผู้ใดมีความยากจนอดอยากในชาตินี้ ก็เพราะในอดีตชาติลืมหือทินนาทาน การกระทำดีให้ถึงพร้อมทั้งกาย วาจา และใจในปัจจุบัน จึงเป็นทางที่ควรดำเนินเพื่อจะได้มีวิบากดีในภพหน้านั่นเอง

คุณธรรมที่ควรนำมาปฏิบัติ สำหรับนักเรียนเพื่อให้ตนเองประสบความสำเร็จในชีวิต มี 4 ประการ คือการทำให้ถึงพร้อมด้วย**อิทธิบาท 4** ประกอบด้วย

1. **ฉันทะ** ได้แก่ มีความพอใจในการเรียนโดยไม่เบียดเบียน ให้รู้ว่าการเรียนคือหน้าที่ของเราในปัจจุบัน การทำหน้าที่ คือ การทำที่หน้าที่ให้ดีที่สุด
2. **วิริยะ** ได้แก่ มีความเพียรศึกษาเล่าเรียนด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยไม่ทอดทิ้ง
3. **จิตตะ** ได้แก่ มีจิตใจมุ่งต่อการเรียนโดยไม่จับจด มีสมาธิในการศึกษาเล่าเรียน
4. **วิมังสา** ได้แก่ การพิจารณาตรึกตรองหาเหตุและผลในสิ่งที่ได้เล่าเรียน พยายามทบทวนบทเรียนโดยไม่ขาดสติ

ส่วนคุณธรรมสำหรับคุณครู ได้แก่ การเจริญใน**พรหมวิหาร 4** ประกอบด้วย

1. **เมตตา** คือ ต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข เป็นธรรมที่ตรงกันข้ามกับ **พยาบาท** มีเมตตาแล้ว อารมณ์พยาบาทเกิดขึ้นไม่ได้ เพราะฉะนั้นเมื่อใดบุคคลมีอารมณ์โกรธ เมื่อนั้นบุคคลนั้นย่อมขาดเมตตาธรรม ผู้เป็นครูอาจารย์ที่ดี จะต้องมิโกรธน้อยที่สุด มีเมตตาให้มาก อารมณ์แห่งความเมตตาเป็นแรงดึงดูดให้ลูกศิษย์เข้ามาปรึกษาหารือในที่สุด
2. **กรุณา** คือ คิดให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เป็นธรรมที่ตรงกันข้ามกับ **เบียดเบียน** เพราะฉะนั้นผู้มีใจกรุณา ย่อมเป็นผู้ไม่เบียดเบียนผู้อื่นโดยเด็ดขาด
3. **มุทิตา** คือ พลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี เป็นธรรมที่ตรงกันข้ามกับ **ริษยา** โดยปกติเมื่อได้ทราบข่าว ลูกศิษย์คนใดได้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ผู้เป็นครูอาจารย์ย่อมมีอารมณ์มุทิตาจิต แสดงความยินดีกับศิษย์ด้วยความจริงใจ ไม่ริษยาศิษย์ของตนโดยเด็ดขาด
4. **อุเบกขา** คือ วางใจให้เป็นกลาง ไม่ลำเอียง เป็นธรรมที่ตรงกันข้ามกับ **ลำเอียง** เพราะโดยธรรมชาติของปุถุชนทั่วไป ย่อมไม่สามารถวางใจให้เป็นอุเบกขาได้เต็มที่ เพราะใจคิดอยู่ลึกลงๆ แยกแยะระหว่างของเราและของเขาอยู่ตลอดเวลา แต่ผู้ที่เป็นครูจะต้องทำใจเป็นอุเบกขาให้ได้ มิฉะนั้นความเป็นครูของเราก็ไม่สมบูรณ์

นอกจากทั้งครูอาจารย์ และนักเรียนจะต้องถึงพร้อมด้วยคุณธรรมดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังจะต้องมีปัญญารู้เท่าทันความเป็นจริงของชีวิต เพื่อใช้ในการตัดสินใจปัญหาชีวิตอีกด้วย ทุกท่านจึงไม่ควรทำตัวให้ห่างจากรัศมีพระธรรม โปรดอย่าลืมว่า **“การเริ่มต้นทำดี เป็นการทำดีที่เหนือกว่าการทำดีทั้งปวง”**

(บทความนี้ตีพิมพ์เผยแพร่แก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2539)